

Η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ και οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πρόωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών

Ζωή Καρανικόλα¹-Χαρίκλεια Πίτσου²

Περίληψη

Η Ατζέντα 2030 υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ το 2015. Βασικοί άξονές της που δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση επαγγελματιών αποτελούν η οικονομία, η κοινωνία και το περιβάλλον. Η εκπαίδευση ως θεμελιώδες δικαίωμα διατρέχει όλο το περιεχόμενό της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή της Ατζέντας. Προς τούτο, έχει προβεί στη σύνταξη επίσημων κειμένων σχετικά με τις εξωτερικές και ενδοευρωπαϊκές δράσεις στις οποίες προτίθεται να προβεί προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων της Ατζέντας. Στην παρούσα ερευνητική μελέτη εξετάζονται δύο σύγχρονα κείμενά της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να ερευνηθεί αν έχουν προταθεί δράσεις που αφορούν στην εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών. Τα ερευνητικά αποτελέσματα που προήλθαν μέσω της ανάλυσης περιεχομένου έδειξαν ότι έχουν προταθεί σχετικές δράσεις. Έμφαση δίνεται στον εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη και τη διεθνοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των αναπτυσσόμενων χωρών, στην αναβάθμιση της μαθητείας, της πρακτικής άσκησης, της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και στην παροχή ενός corpus γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων προκειμένου οι επαγγελματίες να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Οι δράσεις αυτές προτίθεται να υλοποιηθούν μέσα από χρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα, που βασίζονται σε διεθνείς και ευρωπαϊκές πολιτικές, προωθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελέγχονται ως προς την αποτελεσματικότητά τους ετησίως.

Λέξεις κλειδιά: Ατζέντα 2030, Ευρωπαϊκή Ένωση, Επαγγελματίες, Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Κατάρτιση.

Abstract

Agenda 2030 was adopted by the United Nations in 2015. Its main axes, which emphasize on education and training of professionals, are economy, society and environment. Education as a fundamental right runs through all its content. The European Union is called upon to play an important role in the implementation of the Agenda. For this reason, it has drawn up official texts on the external and intra-European actions in order to help achieve the objectives of the Agenda. In this research study, two contemporary European Union texts are examined to investigate whether actions have been proposed for the education and training of professionals. The research results obtained through content analysis have shown that relevant actions have been proposed. Emphasis is placed on modernizing, developing and internationalizing of higher education in developing countries, upgrading apprenticeships, internships, continuing education and adult education, and the provision of a corpus of knowledge, skills and

¹ Διδάσκουσα στο ΠΜΣ «Διοίκηση της Εκπαίδευσης», ΑΤΕΙ Δυτ. Ελλάδος zokaranikola3@gmail.com.

² ΕΔΙΠ, Πανεπιστημίου Πατρών, ΣΕΠ, ΕΑΠ, xpitsou@hotmail.com.

competencies, which will enable professionals to cope with labor market requirements. These actions are intended to be implemented through funded European programs, based on international and European policies, promote fundamental rights and checked for their effectiveness annually.

Key words: Agenda 2030, European Union, Professionals, Right to Education and Training.

Εισαγωγή

Σε μια εποχή με ιδιαίτερα κοινωνικά (societal) και οικονομικά χαρακτηριστικά, με έντονες δημογραφικές και περιβαλλοντικές αλλαγές, με υψηλά ποσοστά ανεργίας η εκπαίδευση καλείται να παίξει έναν σημαντικό ρόλο. Έναν ρόλο πολυδιάστατο, που θα έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως αυτά υπαγορεύονται από τις τοπικές, εθνικές και διεθνείς συνθήκες, προσαρμοσμένες στην ανάγκη διαμόρφωσης πολιτών ικανών να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις και να συμβάλλουν στην επίτευξη της ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη συνιστά μια διαδικασία οικονομικού και κοινωνικού μετασχηματισμού, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει την ανάγνωση και ανάλυση των προβλημάτων και συμβάλλει στην ατομική, κοινωνική και οικονομική εξέλιξη με τρόπο σύνθετο, ρευστό και δυναμικό (Escrigas, 2008). Δεν είναι μόνο ένας στόχος ή ένα απλό ζητούμενο αλλά μια συνεχής διαδικασία βελτίωσης, όπου η εκπαίδευση, η έρευνα και η καινοτομία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο πρωτίστως μέσα από την αλλαγή του ατόμου και των κοινωνιών (Obanya, 2002).

Υπάρχουν αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τον ρόλο που δύναται να διαδραματίσει η εκπαίδευση στην ανάπτυξη του ατόμου αλλά και της κοινωνίας. Κατά τον Jeffrey Sachs (2005), η ανάπτυξη συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση, καθώς αφορά στη συστηματική χρήση και αξιοποίηση της επιστημονικής και τεχνικής γνώσης προκειμένου να υλοποιηθούν συγκεκριμένοι στόχοι ή αιτήματα. Επιπλέον, η εκπαίδευση αφορά στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και δυναμικού, καθώς μέσω της εκπαίδευσης μπορούν να παρασχεθούν στους υποψήφιους επαγγελματίες γνώσεις, δεξιότητες και κατάρτιση προκειμένου να εκτελέσουν συγκεκριμένα καθήκοντα και επαγγέλματα.

Ο όρος «ανθρώπινο κεφάλαιο» συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ωφελιμιστική άποψη της εκπαίδευσης. Οι γνωστικές δεξιότητες, σύμφωνα με τους Hanushek & Woessmann (2008), αφορούν κυρίως στην ικανότητα του ατόμου να έχει

κριτική σκέψη και να μπορεί να επιλύει προβλήματα. Οι Pink (2005), Garvin (1993) και Sternberg (1996) αναφέρονται στην ικανότητα της δημιουργικής σκέψης, θεωρώντας πως το άτομο θα πρέπει να μάθει να σκέφτεται ανορθόδοξα, να αμφισβητεί την υπάρχουσα κατάσταση και να πλάθει νέα σενάρια, να σχεδιάζει και να χαράσσει στρατηγικές.

Μια άλλη θεωρητική προσέγγιση αφορά στην καλλιέργεια, διατήρηση ή το μετασχηματισμό κοινωνικών και ηθικών αξιών, οι οποίες επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη συμπεριφορά του κάθε ατόμου (Taylor & Fransman, 2004; Zaglul, 2006). Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία της μετασχηματιστικής εκπαίδευσης, της κριτικής προσέγγισης και των προσωποκεντρικών προσεγγίσεων της μάθησης (Mezirow, 1990; O'Sullivan, 1999), το άτομο μέσα από την εσωτερική αναζήτηση, αποδοχή ή και αμφισβήτηση μιας κατάστασης κατανοεί καλύτερα τον εαυτό του, προβαίνει σε αλλαγές, ενώ ταυτόχρονα γίνεται και το ίδιο μέτοχος της αλλαγής σε ένα ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, υπάρχει και η θεωρία της ακαδημαϊκής έρευνας, η οποία παρουσιάζει διάφορες διαστάσεις της έρευνας. Αρχικά μια διάσταση είναι η οικονομική, καθώς η επιστημονική καινοτομία που επιτυγχάνεται μέσω της έρευνας συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και στην αύξηση της κατανόησης και της γνώσης. Η ανάπτυξη, για παράδειγμα της βιοτεχνολογίας, συμβάλλει στην αγροτική ανάπτυξη (Zaglul & Sherrard, 2006). Επιπλέον, βασική διάσταση είναι και η κοινωνική, καθώς η έρευνα, μεταξύ άλλων, στοχεύει στη διατύπωση και εξεύρεση λύσεων σε συγκεκριμένα κοινωνικά, πολιτικά και νομικά ζητήματα. Η επίλυση αυτών των προβλημάτων έχει ως επακόλουθο την ανάπτυξη (Obanya, 2002).

Μια άλλη διάστασή της αφορά στην άρτια έρευνα, δηλαδή, την έρευνα που εναρμονίζεται με τις δεοντολογικές αρχές της επιστήμης (Vessuri & Teichler, 2008). Η έρευνα στα τριτοβάθμια ιδρύματα διαμορφώνει πολιτικές αποφάσεις και ως εκ τούτου είναι σημαντική για την ανεξάρτητη ανάπτυξη τόσο του ίδιου του ιδρύματος όσο και του κράτους. Η έρευνα επηρεάζει και έχει αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής και δράσης. Ωστόσο, ο Taylor (2008) υποστηρίζει πως και η ίδια η έρευνα θα πρέπει να διαμορφώνεται και να επηρεάζεται από τις ανάγκες της εκάστοτε κοινωνίας ή και κοινότητας. Είναι πολύ σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι προτεραιότητες που έχει η τοπική κοινωνία (Teasdale, 2000).

Συνεπώς, από τα προαναφερόμενα συνεπάγεται ότι τόσο η έρευνα όσο και η εκπαίδευση κατέχουν ξεχωριστή θέση στην ανάπτυξη και στην διαμόρφωση της

κοινωνικής ζωής λόγω του πολυδιάστατου ρόλου που έχουν στον οποίο ενσωματώνονται οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις. Προς τούτο, η παρούσα εργασία διαπραγματεύεται ζητήματα όπως η σχέση παγκοσμίων και ευρωπαϊκών πολιτικών, η εκπαίδευση των επαγγελματιών καθώς και η συσχέτιση αυτής με την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή στις σύγχρονες κοινωνίες.

Πολιτικές του ΟΗΕ: Βιώσιμη Ανάπτυξη και Εκπαίδευση –Ο ρόλος της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην υλοποίηση του 4^{ου} στόχου της Ατζέντα 2030

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όπως προαναφέρθηκε, η εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των πολιτικών και των δράσεων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ο οποίος μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση κατάλληλων προγραμμάτων προσπαθεί να συμβάλει στην ευημερία και βιώσιμη ανάπτυξη όλων των χωρών του κόσμου. Με το πρόγραμμα «Στόχοι Ανάπτυξης Χιλιετίας» (2000-2015) (Millennium Development Goals) (A/RES/55/2) τέθηκαν οχτώ διεθνείς αναπτυξιακοί στόχοι, οι οποίοι αφορούσαν πρωτίστως στις αναπτυσσόμενες χώρες και ουσιαστικά συνιστούσαν ένα είδος πληρεξουσίου για συγκεκριμένα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Ως προς την εκπαίδευση, βασικός στόχος του ήταν η μείωση του αριθμού των παιδιών που δεν φοιτά στο δημοτικό σχολείο και η αύξηση των αντίστοιχων εγγραφών.

Εξέλιξη αυτού του προγράμματος αποτελεί η «Ατζέντα 2030 - Στόχοι Αειφόρου Ανάπτυξης» (2015-2030) (Sustainable Development Goals) (A/RES/70/1), η οποία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο προοίμιο του επίσημου κειμένου της, συνιστά «ένα σχέδιο δράσης για τους ανθρώπους, τον πλανήτη και την ευημερία».

Στόχος της Ατζέντας είναι η εμπλοκή όλων των χωρών –αναπτυσσόμενων και μη– και βασική υπόσχεσή της είναι: “*No one will be left behind*”. Βασικοί άξονες της αποτελούν η οικονομία, η κοινωνία και το περιβάλλον (παράγραφοι 7,19, 25), άξονες οι οποίοι δίνουν έμφαση στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες και τύπους (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια, τεχνική, επαγγελματική και δια βίου εκπαίδευση).

Ιδιαίτερη μνεία στην εκπαίδευση γίνεται στο περιεχόμενο του τέταρτου στόχου, ο οποίος αφορά στη διασφάλιση μιας συμπεριληπτικής και δίκαιης εκπαίδευσης, και στην προώθηση ευκαιριών δια βίου εκπαίδευσης για όλους. Συγκεκριμένα, ο αυτοτελής τέταρτος στόχος της Ατζέντας, που αφορά αποκλειστικά την εκπαίδευση ως το 2030, περιέχει επτά επιμέρους στόχους, οι οποίοι επικεντρώνονται στη διασφάλιση

ότι όλοι ανεξαιρέτως θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων στον τομέα της εκπαίδευσης, το πρόγραμμα θέτει σε εφαρμογή τρία βασικά μέσα. Συγκεκριμένα την οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των εκπαιδευόμενων. Επιπρόσθετα, την ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών ούτως ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων. Και τέλος τη συνεισφορά της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Με βάση το περιεχόμενο του εν λόγω στόχου η εκπαίδευση οφείλει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, στην εξάλειψη όποιων στερεοτυπικών ιδεών για τους ρόλους των αγοριών και των κοριτσιών, των ανδρών και των γυναικών, σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης, την προετοιμασία όλων για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία, σύμφωνα με το πνεύμα της κατανόησης, της ειρήνης, της ανοχής, της ισότητας, προκειμένου να εξασφαλίζεται σε όλους ανεξαιρέτως ισότητα ευκαιριών και ίση μεταχείριση στον εργασιακό χώρο.

Γίνεται αντιληπτό ότι η ποιοτική εκπαίδευση είναι βασικό ζητούμενο των πολιτικών του ΟΗΕ και για τον λόγο αυτόν επιδιώκεται μέσω των προγραμμάτων του η διάχυση γνώσης και καλών πρακτικών, η ανταλλαγή εμπειριών από τη μια χώρα στην άλλη (και όχι μόνο από τις αναπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες), η κινητικότητα φοιτητών, επαγγελματιών, προσωπικού, η μέτρηση και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δράσεων, η βελτίωση των υλικοτεχνικών υποδομών, η εξάλειψη του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού και γενικότερα ο εκσυγχρονισμός, η ανάπτυξη και η διεθνοποίηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Η επένδυση στην εκπαίδευση και στην επιμόρφωση των νέων και των επαγγελματιών θεωρείται μείζονος σημασίας, καθώς η προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού είναι το κλειδί για την ανάπτυξη της οικονομίας, τη διασφάλιση της ευημερίας, της σταθερότητας, της ειρήνης αλλά και για την ενδυνάμωση του

πλουραλισμού και της συνύπαρξης. Τα κράτη, λοιπόν, καλούνται να προβούν στη χάραξη πολιτικών και στη λήψη μέτρων που θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Ατζέντας. Σε κάθε, ωστόσο, περίπτωση θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε καθένα από αυτά.

Συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει μια μακρά ιστορία στη χάραξη πολιτικών αναφορικά με την ανάπτυξη και την ευημερία των κοινωνιών. Έτσι στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα τόνισε τη σημασία της συνοχής στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών ανάπτυξης. Η Συνθήκη του Μάστριχτ (1992) έθεσε ως προαπαιτούμενο για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της τη βελτίωση της συνοχής όλων των ευρωπαϊκών πολιτικών με απώτερο στόχο την ανάπτυξη, ενώ στη Συνθήκη της Λισαβόνας (2009) αναφέρεται ότι η ΕΕ θα πρέπει να λάβει υπόψη της ότι η συνοχή και η συνεργασία των πολιτικών της μπορούν να επηρεάσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες (Mackie, 2007).

Αναφορικά με τη συμβολή της ΕΕ στην υλοποίηση του προγράμματος «*Στόχοι Ανάπτυξης της Χιλιετίας*» (2000), διαπιστώνεται ότι έχει δράσει σε πολλαπλά πεδία: στο εμπόριο, στο περιβάλλον, στην κλιματική αλλαγή, στην ασφάλεια, στη γεωργία, στην αλιεία, στις κοινωνικές πολιτικές, στη μετανάστευση, στην έρευνα και στην καινοτομία, στην τεχνολογία, στις μεταφορές και στην ενέργεια (Carbon & Keijzer, 2016).

Η ΕΕ καλείται να παίξει κυρίαρχο ρόλο και στην εφαρμογή της ατζέντας 2030, ενώ ο ΟΟΣΑ υποστηρίζει ότι η οικουμενική διάσταση των στόχων της ατζέντας έχει διευρύνει τη χάραξη πολιτικών συνοχής και συνεργασίας σε πέντε επίπεδα: στη συνοχή μεταξύ διεθνών διατάξεων, στη συνοχή μεταξύ εθνικών και παγκόσμιων στόχων, στη συνοχή μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολιτικών, στη συνοχή μεταξύ διεθνών πηγών χρηματοδότησης και στη συνοχή μεταξύ διαφορετικών δράσεων οι οποίες εφαρμόζονται από διάφορους εταίρους (OECD, 2015).

Στο κείμενο “*Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability*” (COM, 2016, 739) τονίζεται η αξία και η βαρύτητα που δίνει η ΕΕ στο περιεχόμενο της ατζέντας και προχωράει στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση δράσεων σχετικά με το πώς μπορεί να συνεισφέρει στην επίτευξη των δεκαεφτά στόχων ανάπτυξης της ατζέντας. «*Η μετασχηματιστική φιλοδοξία των στόχων της ατζέντας απαιτεί μια ολική κυβερνητική προσέγγιση από την ΕΕ και μια στρατηγική εφαρμογής η*

οποία συντονίζει τις εσωτερικές με τις εξωτερικές πολιτικές. Η σύνδεση της Παγκόσμιας Στρατηγικής με τους στόχους της ατζέντας είναι ως εκ τούτου μια στρατηγική ευκαιρία να καταστεί δυνατή η συνεκτική χάραξη πολιτικής και να μειωθούν οι τριβές και τα εμπόδια μεταξύ των ιδρυμάτων της ΕΕ. Για τον λόγο αυτό η εφαρμογή της ατζέντας θα πρέπει να καθοδηγείται όχι μόνο από τους χαρακτες πολιτικών ανάπτυξης αλλά και από ένα γενικότερο συνεκτικό πλαίσιο πολιτικής» (Gavas et al, 2016:2).

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της καλούνται να συμμορφωθούν με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από το «Σύμφωνο Ανάπτυξης της Ευρώπης» (COM, 2005, 311/F1), το οποίο ορίζει τις κοινές αξίες βάσει των οποίων θα πρέπει να διαμορφώνονται οι πολιτικές ανάπτυξης. Ωστόσο, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χρειάζεται μια εκσυγχρονισμένη, συνεκτική ευρωπαϊκή στρατηγική η οποία θα ενδυναμώσει τη συμπληρωματικότητα όλων των παραγόντων ανάπτυξης ούτως ώστε να αναδυθούν όλες οι δυνατότητες των πολιτικών ανάπτυξης της Ευρώπης, διαδικασία η οποία θα επιταχύνει την εφαρμογή των στόχων της ατζέντας (European Parliament, 2016:3).

Οι δράσεις της ΕΕ θα βασίζονται στον συντονισμό και συνεργασία όλων των χωρών και θα έχουν ως στόχο την ενδυνάμωση των αναπτυσσόμενων χωρών. Μέσα από έναν ανοιχτό εθνικό διάλογο θα κοινοποιούνται ανά στάδιο τα διαθέσιμα μέσα εφαρμογής που διατίθενται, θα επισημαίνονται τα κενά και οι δυσκολίες που προκύπτουν και θα συνεργάζονται προκειμένου να επιλυθούν. Επίσης, προβλέπεται σε τακτικό χρονικό διάστημα να αξιολογούνται και να καταγράφονται τα αποτελέσματα όλων των δράσεων. Έτσι θα δημιουργείται μια βάση δεδομένων με στοιχεία τα οποία θα αναλύονται βάσει του εισοδήματος, του φύλου, της ηλικίας και άλλων παραγόντων, ενώ θα παρέχονται πληροφορίες για τις περιθωριοποιημένες και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (European Commission, 2016).

Μεθοδολογία Έρευνας

Στόχος αυτής της μελέτης είναι να ερευνηθεί μέσα από τη θεματική ανάλυση των πρόσφατων κειμένων της ΕΕ «*Key European action supporting the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals*» και «*Proposals for a new European Consensus on Development. Our World, our Dignity, our Future*» αν στο περιεχόμενό τους έχουν προταθεί δράσεις που αφορούν στην εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών και, εάν ναι, ποιες είναι οι διαστάσεις αυτών.

Το κείμενο «*Key European action supporting the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals*» (COM, 2016, 739) είναι το τελικό κείμενο της ΕΕ σχετικά με τις προτεραιότητες, τις πολιτικές, τους τρόπους χρηματοδότησης αλλά και τις υπόλοιπες δράσεις τις οποίες θα αναλάβει η ΕΕ προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη των δεκαεφτά στόχων της ατζέντας του 2030. Οι δράσεις αυτές έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα και δεσμευτικό χαρακτήρα, οδηγούν σε συγκεκριμένα μετρήσιμα αποτελέσματα και εμπλέκουν τόσο τον δημόσιο τομέα όσο και τον ιδιωτικό. Προϋποθέτουν συγκεκριμένες πολιτικές σε διάφορα επίπεδα: τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό, παγκόσμιο.

Το κείμενο «*Proposals for a new European Consensus on Development. Our World, our Dignity, our Future*» είναι επίσης το τελικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο συντάχθηκε στο Στρασβούργο στις 22.11.2016 (COM, 2016, 740) και συνιστά το νέο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την ανάπτυξη. Στο κείμενο αυτό γίνεται αναφορά στον τρόπο ανταπόκρισης της ΕΕ στο πρόγραμμα της ατζέντας, στο πλαίσιο δράσης της αλλά και στην ανάγκη ανάπτυξης πολιτικών συνεργασίας και συνοχής.

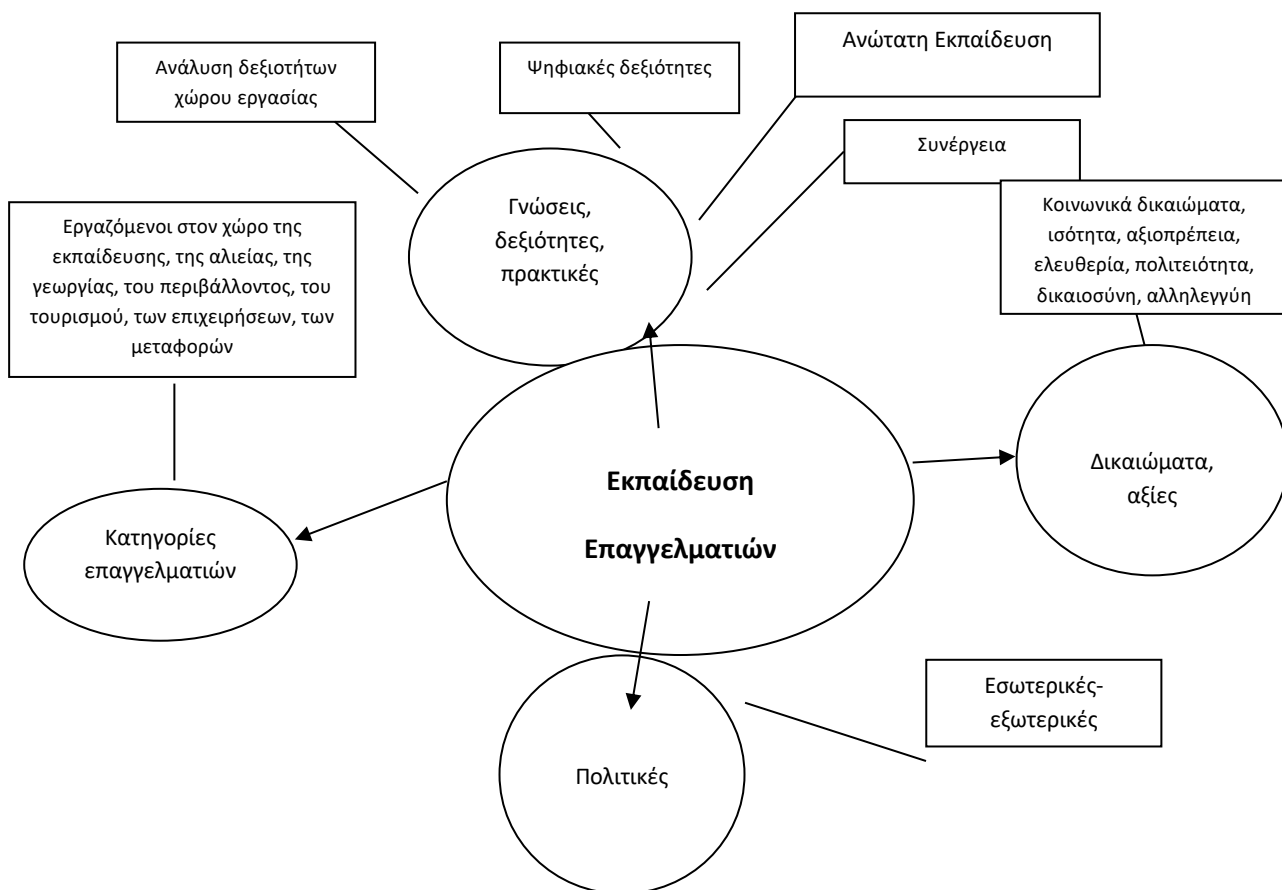
Στη συγκεκριμένη έρευνα για την εξέταση του ερευνώμενου υλικού χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική ανάλυση και συγκεκριμένα το εργαλείο της θεματικής ανάλυσης (thematic analysis) με τη βοήθεια των θεματικών δικτύων (thematic networks), η οποία συνιστά μια επαγωγική αναλυτική διαδικασία και βασίζεται περισσότερο στις αρχές της θεωρίας της επιχειρηματολογίας (argumentation theory) του Toulmin (1958), όπως αναφέρεται στους Attride & Stirling (2001). Η μέθοδος αυτή παρέχει μια μεθοδική και συστηματική ανάλυση του υπό έρευνα υλικού, διευκολύνει την οργάνωση της ανάλυσης και επιτρέπει μια βαθιά και πλούσια εξερεύνηση των επιφανειακών και βαθύτερων δομών του κειμένου (Gibbs, 2007; Braun & Clarke, 2006). Επιπλέον, συνιστά μια διαδικασία κωδικοποίησης ποιοτικών πληροφοριών και παρέχει μια πλούσια, λεπτομερή και σύνθετη έκθεση των δεδομένων, ερμηνεύοντας ταυτόχρονα διάφορες πτυχές των θεμάτων (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2006).

Περιλαμβάνονται τρεις τάξεις θεμάτων: το βασικό (basic theme), το οργανωτικό (organizing) και το ολικό (global). Το βασικό αφορά στα πιο απλά χαρακτηριστικά των δεδομένων του κειμένου και από μόνο του δίνει λίγες πληροφορίες για το σύνολο του κειμένου. Προκειμένου να επιτευχθεί βαθύτερη κατανόηση του περιεχομένου του κειμένου, θα πρέπει να το διαβάσουμε σε σχέση με τα άλλα βασικά θέματα και όλα μαζί συνθέτουν τη δεύτερη τάξη θεμάτων, το οργανωτικό θέμα (organizing theme). Το οργανωτικό θέμα είναι μεσαίας τάξης θέμα, το οποίο οργανώνει τα βασικά θέματα σε

ομάδες παρόμοιων θεμάτων. Ο ρόλος του επίσης είναι να επαυξήσει την έννοια και τη σημασία ενός ευρύτερου θέματος, το οποίο ενώνει αρκετά οργανωτικά θέματα. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται το τρίτο θέμα, το ολικό (Global Theme). Το ολικό θέμα είναι υπερτασσόμενο (super- ordinate) θέμα και περιλαμβάνει τη βασική ιδέα του κειμένου ως σύνολου (Attride – Stirling, 2001).

Συγκρότηση και περιγραφή θεματικών δικτύων παρούσας μελέτης

Το βασικό θέμα του ερευνώμενου υλικού είναι η εκπαίδευση των επαγγελματιών. Τα κοινά οργανωτικά θέματα που προέκυψαν από τη ανάλυση των κειμένων είναι οι κατηγορίες επαγγελματιών, οι πολιτικές, οι γνώσεις –δεξιότητες- πρακτικές και τα δικαιώματα-αξίες. Παρακάτω παρουσιάζονται σχηματικά τα οργανωτικά θέματα που προέκυψαν μέσα από την ανάλυση των κειμένων.

Σχήμα 1. Παρουσίαση οργανωτικών θεμάτων

Το πρώτο κοινό θεματικό δίκτυο αφορά στις κατηγορίες επαγγελματιών, οι οποίοι αποτελούν στόχο εκπαίδευσης, κατάρτισης, τεχνικής και οικονομικής υποστήριξης. Τέτοιες κατηγορίες επαγγελματιών, η εκπαίδευση των οποίων θα συμβάλει στην ανάπτυξη και στην αύξηση της παραγωγικότητας και αποδοτικότητάς τους, είναι: οι ιδιοκτήτες γης, άτομα που ασχολούνται με τη γεωργία, τους τομείς της διατροφής και της δασοκομίας, την αλιεία, τις υδατοκαλλιέργειες, την εξόρυξη βαθέων υδάτων, τον παράκτιο τουρισμό, το περιβάλλον, τις κλιματικές αλλαγές και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τις επιχειρήσεις και τις μεταφορές (COM, 740, 2016: 16; COM, 739, 2016: 8-10).

Το δεύτερο θεματικό δίκτυο αφορά στις γνώσεις, δεξιότητες και πρακτικές που επιδιώκεται να αναπτυχθούν μέσω της εκπαίδευσης των επαγγελματιών (COM, 740, 2016: 15-16). Στόχος των πολιτικών δράσεων της ΕΕ είναι η ανάλυση δεξιοτήτων του εργασιακού χώρου, προκειμένου να εντοπιστούν οι πραγματικές ανάγκες της εκάστοτε επαγγελματικής ομάδας και να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή αποδοτικότητα και ανάπτυξη. Στον καθορισμό των κατάλληλων δεξιοτήτων θα συμβάλει η συνεργασία, η συνοχή και η συνέργεια διάφορων κοινωνικών εταίρων και φορέων (κράτη- μέλη, πολιτικοί, βιομήχανοι, επιστήμονες (COM, 739, 2016: 14).

Έμφαση δίνεται στην απόκτηση ψηφιακών πρωτίστως δεξιοτήτων αλλά και γνώσεων που θα μεγιστοποιήσουν τις επαγγελματικές ευκαιρίες των ατόμων. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα ενισχύσουν και θα προωθήσουν περιβάλλοντα που θα υποστηρίζουν την ψηφιακή οικονομία με την αύξηση της ελεύθερης, της δωρεάν και της ασφαλούς συνδεσιμότητας. Επιπλέον, θα ενισχύσουν την ψηφιακή επιχειρηματική δράση, την καινοτομία, τη δημιουργία επαγγελματών και την προώθηση της ψηφιακής τεχνολογίας σε διάφορα πεδία (διακυβέρνηση, γεωργία, εκπαίδευση, υγεία, ενέργεια) (COM, 739, 2016: 19, 26).

Προς αυτή την κατεύθυνση θα συμβάλει η διάχυση καλών πρακτικών από τις αναπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και η κινητικότητα των φοιτητών, των μαθητευόμενων, των εκπαιδευόμενων, των καταρτισμένων και των επαγγελματιών με πρωτοβουλία πρωτίστως της ανώτατης εκπαίδευσης (COM, 740, 2016: 11). Υπολογίζεται πως η ΕΕ θα υποστηρίξει την κινητικότητα από χώρα σε χώρα τουλάχιστον τεσσάρων εκατομμυρίων ατόμων. Οι παρεχόμενες γνώσεις θα στοχεύουν σε έναν μεγάλο βαθμό στην ενημέρωση των επαγγελματιών σχετικά με την εργασιακή νομοθεσία και την καταπολέμηση των αδικιών και των διακρίσεων στον χώρο της εργασίας. Οι τεχνικές και οι μέθοδοι εκπαίδευσης θα βασίζονται στις αρχές της δια βίου

μάθησης. Θα διεξάγονται σεμινάρια, εργαστήρια, καθοδήγηση (coaching), σχέδια επίδειξης (COM, 739, 2016: 18-20, 30, 37).

Το τρίτο θεματικό δίκτυο αφορά στη δόμηση ενός πυλώνα κοινωνικών αξιών και δικαιωμάτων, τα οποία θα αποτελέσουν πυξίδα για την αναβάθμιση και βελτίωση της κοινωνικής και εργασιακής απόδοσης και αποτελεσματικότητας των επαγγελματιών μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η κοινωνική προστασία, η υγειονομική περίθαλψη, η κάλυψη βασικών αναγκών, η εξάλειψη διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και των ατόμων με αναπηρία, η ενδυνάμωση των γυναικών και η αύξηση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας, οι ίσες ευκαιρίες, η ισότητα ως προς την αμοιβή και τις ευκαιρίες και των δύο φύλων, η προώθηση της ιδιότητας του πολίτη, ο σεβασμός στην ετερότητα, η αξιοπρέπεια, η αλληλεγγύη, η κοινωνική δικαιοσύνη, ο κοινωνικός διάλογος συνιστούν μερικές από τις βασικές διαστάσεις της φιλοσοφίας των πολιτικών δράσεων της ΕΕ σχετικά με την επίτευξη των στόχων της Ατζέντας (COM, 740, 2016: 9, 12, 17, 18; COM, 739, 2016: 21-22, 24, 27, 37, 38, 57, 58).

Το τέταρτο θεματικό δίκτυο αφορά στη χάραξη πολιτικών, εσωτερικών (ευρωπαϊκών) και εξωτερικών (διεθνών), και στον σχεδιασμό αντίστοιχων προγραμμάτων, που θα συμβάλλουν στην εκπαίδευση και ανάπτυξη των επαγγελματιών μέσω της κατάλληλης καθοδήγησης, κατεύθυνσης και χρηματοδότησης των δράσεων (COM, 739, 2016: 7).

Δυο πολιτικές μείζονος σημασίας είναι η Κοινή Πολιτική Γεωργίας και η Κοινή Πολιτική Αλιείας (Common Agricultural Policy, Common Fisheries Policy) (COM, 739, 2016: 10, 20, 23, 27, 44, 50). Οι πολιτικές αυτές έχουν ως στόχο τη διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου για τους αγρότες και τους αλιείς, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας των αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων και την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού σε τροφή (COM, 740, 2016: 22, 25-26). Επίσης έχει ως στόχο να στηρίξει βιώσιμες, οικολογικές πρακτικές αγροτικής καλλιέργειας και υδατοκαλλιέργειας μέσω άμεσων επιχορηγήσεων και λήψης σχετικών μέτρων. Οι πολιτικές της ΕΕ δίνουν μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη της γεωργίας και της αλιείας, καθώς θεωρείται ότι μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση της φτώχειας, της πείνας και της ανεργίας. Μεγάλη είναι η συμβολή και της Europe Cohesion Policy, η οποία αποτελεί τη βασική επενδυτική πολιτική της Ευρώπης, στόχος της οποίας είναι η επίτευξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής μέσα από τη μείωση των ανισοτήτων από περιοχή σε περιοχή (COM, 740, 2016: 15, 24).

Σχετικά όργανα και δομές χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και δράσεων είναι το «European Structural Investment Fund», το «Employment and Social

Innovation Program», το «Fund for European Aid to the Most Deprived», το «European Solidarity Corp», το «Horizon 2020», το «Union Program for Education, Training, Youth and Sport» και το «European Institute of Innovation and Technology» (COM, 739, 2016: 12, 17, 32, 38, 60).

Τέλος, το πρόγραμμα «Erasmus Plus» αποτελεί πολύτιμο και ανεκτίμητο εργαλείο για την εγκαθίδρυση σταθερών και ισχυρών ακαδημαϊκών δεσμών, για την απόκτηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, για την κινητικότητα και την ανταλλαγή φοιτητών, εκπαιδευτικών, εκπαιδευτών και προσωπικού, για τη χορήγηση υποτροφιών σε ομάδες ευπαθείς και ευάλωτες (COM, 739, 2016: 19). Το συγκεκριμένο πρόγραμμα συμβάλλει στη δημιουργία ενός νέου είδους πολιτισμικού κεφαλαίου (cosmopolitan capital), ενθαρρύνει τη συνεργασία σχολείου - πανεπιστημίου δίνοντας την πιθανότητα στους μαθητές να έχουν την πρώτη εμπειρία διεθνούς κινητικότητας. Επιπρόσθετα, ενισχύει τη διασύνδεση πανεπιστημίου και αγοράς εργασίας (erasmus placements), (European Commission, 2018).

Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων

Τα ερευνητικά αποτελέσματα που προήλθαν μέσω της ανάλυσης περιεχομένου έδειξαν ότι η ΕΕ επιδιώκει για καθέναν από τους στόχους της ατζέντας να προτείνει συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες βασίζονται σε έναν πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και παγκόσμιων αξιών και αφορούν πρωτίστως ευπαθείς κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες. Η εκπαίδευση και κατάρτισή τους είναι υπόθεση όχι μόνο των εκάστοτε εθνικών πολιτικών αλλά και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών και διεθνών, οι οποίες σε ένα πλαίσιο συνοχής και συνεργασίας θα λειτουργήσουν επικουρικά και συντονιστικά ως προς την επίτευξη της αποτελεσματικότητας και της ανάπτυξης.

Επιπλέον, έμφαση δίνεται στον εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη και τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης των αναπτυσσόμενων χωρών, στην αναβάθμιση της μαθητείας, της πρακτικής άσκησης, της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και στην παροχή ενός corpus γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων ικανού να βοηθήσει τους επαγγελματίες να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Οι δράσεις αυτές προτίθεται να υλοποιηθούν μέσα από συγκεκριμένα προγράμματα, χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά κονδύλια, ελέγχονται ως προς την αποτελεσματικότητά τους με κατάλληλα εργαλεία σε ετήσια βάση και προωθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στο σημείο αυτό αναδύεται ο προβληματισμός σχετικά με την εμπλοκή της ανώτατης εκπαίδευσης στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης προς την υλοποίηση των στόχων της Agenda 2030 και ιδίως του τέταρτου στόχου. Με βάση τους Kogan & Healy (2003) οι διεθνείς οργανισμοί προσπαθούν να έχουν μια ειδική συνεισφορά στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς επιχειρούν να επηρεάσουν την πολιτική και την πρακτική αυτής μέσω διαφόρων μορφών κανονιστικής επιρροής, δηλαδή, μέσα από συνέδρια, δημοσιεύσεις ερευνών, καλών πρακτικών, παροχή χρηματοδότησης, νομικών δυνατοτήτων, συμβουλευτικής.

Ωστόσο, για να μπορέσει η ανώτατη εκπαίδευση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις των Διεθνών Οργανισμών, και κατ' επέκταση τις προκλήσεις της Agenda 2030 για την εκπαίδευση και κατάρτιση των επαγγελματιών, οφείλει κατά την Owens (2017) από τη μια να επενδύσει δημόσια χρήματα στην έρευνα και στην ανάπτυξη και από την άλλη να δημιουργήσει νέες εταιρικές σχέσεις και μηχανισμούς συνεργασίας που βασίζονται στους στόχους των διεθνών προγραμμάτων.

Συμπληρωματικά, η Διεθνής Ένωση των Πανεπιστημίων (Land, 2016) συστήνει προς τα ιδρύματά της να υποβάλλουν συστηματικά εκθέσεις σχετικά με τις πρωτοβουλίες που λαμβάνουν περί βιωσιμότητας και να απαιτούν από το θεσμικό τους όργανο περισσότερη «βιώσιμη» εμπλοκή. Επιπλέον, καλεί τους επικεφαλής των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης να υποστηρίξουν την ενσωμάτωση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα θεσμικά τους όργανα, προτρέποντάς τους όχι μόνο να υποβάλλουν εκθέσεις αλλά και να συστήνουν μηχανισμούς σχετικού ελέγχου για την παρακολούθηση και την προώθηση της προόδου. Για την αποτελεσματικότητα των προηγούμενων συστάσεων θεωρεί σημαντικό την ύπαρξη δικτύων βιωσιμότητας στην ανώτατη εκπαίδευση και τη συνεργασία αυτών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρούσα έρευνα περιορίζεται στο περιεχόμενο των κειμένων της ΕΕ σχετικά με το τι σχεδιάζει να κάνει. Σε μια μελλοντική έρευνα χρήσιμο θα ήταν από τη μια να διερευνηθεί τι πραγματικά θα υλοποιηθεί και πώς θα μετενσαρκωθούν σε πράξη, πολιτικές της ΕΕ σχετικά με την αποτελεσματική και αποδοτική εκπαίδευση και κατάρτιση των επαγγελματιών (υποψήφιων και μη) προκειμένου να συμβάλλουν και αυτοί με τον τρόπο τους στην ευρύτερη ανάπτυξη των κοινωνιών τους. Στην προτεινόμενη έρευνα ενδιαφέρον θα παρουσίαζε να μελετηθεί, επίσης, η εμπλοκή της ανώτατης εκπαίδευσης.

Καταλήγοντας, προκύπτουν κάποια ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή και την υλοποίηση όλων αυτών των δράσεων. Εάν, δηλαδή, θα επιτευχθούν στο ακέραιο οι

στόχοι του ΟΗΕ σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση των επαγγελματιών και, αν ναι, σε ποια έκταση.

Έρευνα της Eurostat (2015) δείχνει πως η συνολική εικόνα της ΕΕ σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ανάμεικτη. Ενώ, δηλαδή, παρατηρείται οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική ανάπτυξη και βελτίωση της παγκόσμιας συνεργασίας, ταυτόχρονα παρατηρείται και ραγδαία αύξηση της πείνας στην Ευρώπη λόγω της οικονομικής κρίσης. Επίσης, ενώ η ΕΕ κάνει στα κείμενά της συχνές αναφορές στην ανάγκη συνοχής και συνεργασίας των πολιτικών μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, ο ΟΟΣΑ διατείνεται πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει λάβει ακόμη σαφή θέση ως προς αυτή τη μετάβαση (OECD, 2015).

Εν κατακλείδι, η προοπτική μιας διαρκούς ανάπτυξης και η αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων εξακολουθεί να αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση που απασχολεί παγκοσμίως τόσο τους ιθύνοντες των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οργανισμών όσο και το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

- Attride – Stirling, J. (2001). "Thematic Networks: an Analytic Tool for Qualitative Research". *Qualitative Research* Copyright, 1 (3): 385-405.
- Boyatzis, R.E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. London, & New Delhi: Thousand Oaks, SAGE Publications.
- Braun, V and Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2): 77-101.
- Carbone, M and Keijzer, N. (2016). The European Union and Policy Coherence for development: Reforms, Results, Resistance. *European Journal of Development Research*, 28: 30-43.
- European Commission, (2018). *Erasmus +. The EU programme for education, training, youth and sport (2014-2020)*. Retrieved May 7 2019 (https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/erasmus-annual-report-overview-factsheets_en).
- European Commission. (2016). Proposals for a new Consensus on Development. Our World, our Dignity, our Future. Strasbourg, 22.11.2016. Retrieved August 3 2017 (https://ec.europa.eu/europeaid/proposal-new-european-consensus-development_en).
- European Commission. (2016). *Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability*". Strasbourg, 22.11.2016. Retrieved August 3 2017

- (https://ec.europa.eu/europeaid/commission-communication-next-steps-sustainable-european-future_en).
- European Parliament. (2016). *Opinion of the Committee on Development for the Committee on Foreign Affairs on the EU in a changing global environment - a more connected, contested and complex world*. Committee on Development. Brussels, 22 February 2016. Retrieved August 3 2017
- (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=PE573.204&format=PDF&language=EN&secondRef=02>).
- Eurostat. (2015). *Sustainable development in the European Union: 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*. Luxembourg, 2015. Retrieved August 3 2017
- (<http://www.actuenvironnement.com/media/pdf/eurostat-SDD-UE.pdf>).
- Escrigas, C. (2008). *Forward in GUNI. Higher Education in the World 3*. London: Palgrave Mcmillan.
- Garvin, D.A. (1993). Building a learning organization. *Harvard Business Review*, 71(4): 78-91.
- Gavas, M., Koch, S., Hackenesch, C., Mackie, J. and Maxwell, S. (2016). The European Union's global strategy: Putting sustainable development at the heart of EU external action. European Think Tanks Group. Retrieved August 3 2017
- (<http://ecdpm.org/publications/eu-global-strategy-global-goals-ettg-2016/>).
- Gibbs, G. R. (2007). Thematic coding and categorizing. *Analyzing Qualitative Data*. London: SAGE Publications, Ltd.
- Kogan, M and Healy, C. (2003). Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στη διαμόρφωση της πολιτικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση . Στο: Από τη Διεθνοποίηση των Πανεπιστημίων προς την Παγκοσμιοποίηση της Εκπαίδευσης Εξελίξεις μιας δεκαπενταετίας. Η περίπτωση της Ελλάδας. Με βάση τα πορίσματα μιας έρευνας του ΚΕΚΜΟΚΟΠ, (Επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης), σελ.195-215 Αθήνα: Gutenberg.
- Hanushek, E and Woessmann L. (2008). The Role of Cognitive Skills in Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 46: 607-668.
- Land, H. (2016). The 2030 Development Agenda and the SDGs: What role for Higher Education? Retrieved February 1, 2019
- (<http://www.acup.cat/sites/default/files/agenda-2030-and-ods-what-role-he-hilligje-van27t-land.pdf>).

- Mackie J. (2007). *Evaluation of the EU Institutions & Member States' Mechanisms for Promoting Policy Coherence for Development, Study for the Evaluation Services of the Ministries of Foreign Affairs of France and Belgium, the Federal Ministry of Development Cooperation Germany and DG Europe Aid, European Commission, The Triple C Evaluations (7)*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. Retrieved 7 August 2017 (<http://ecdpm.org/publications/evaluation-study-eu-member-states-mechanisms-pcd/>).
- Mezirow, J. (1990). *Fostering Critical Reflection in Adulthood: A Guide to Transformative and Emancipatory Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Obanya, P. (2002). *Development-Oriented Higher Education Institute of Education at Olabisi*. Onabanjo University. Nigeria: Open Lecture Series.
- OECD. (2015). *Better Policies for Development 2015: Policy Coherence and Green Growth*. Paris, 25 September 2015. Retrieved 7 August 2017 (<http://www.oecd.org/development/better-policies-for-development-2015-9789264236813-en.htm>).
- O'Sullivan E. (1999). *Transformative Learning: Educational Vision for the 21st Century*. Toronto: Zed Books.
- Owens T., L. (2017). *Higher education in the sustainable development goals framework*. Eur J Educ.52:414–420. <https://doi.org/10.1111/ejed.12237>.
- Pink D. (2005). *A Whole New Mind*. NY: Riverhead Books.
- Sacks, J. (2005). *The end of poverty. Economic possibilities for our time*. NY. Penguin Press.
- Sternberg, R. (1996). *Cognitive Psychology*. USA: Thomson Learning.
- Taylor, P and Fransman, J. (2004). *Learning and teaching participation: exploring the role of Higher Learning Institutions as agents of development and social change*. IDS Working Paper 219, March.
- Taylor, P. (2008). Higher Education Curricula for Human and Social Development In GUNI (ed.) *Higher Education in the World 3*, pp. 89-99. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Teasdale, G.R and Zane, R. 2000. *Local Knowledge and Wisdom in Higher Education*. New York: Pergamon Press.
- Vessuri H. and U. Teichler (2008). Research in the university: Contextual sub-optimisation or epistemic subordination? Some Introductory Considerations. In (ed.)

Universities as Centres of Research and Knowledge Creation: an Endangered Species? pp. 1-13 Rotterdam: Sense Publishers.

United Nations General Assembly. (2000). *United Nations Millennium Declaration*. Resolution A/RES/55/2 of 8 September 2000.

United Nations General Assembly. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution A/RES/70/1 of 25 September 2015.

Zaglul, J and Sherrard, D. (2006). Higher Education in Economic Transformation.

International Journal of Technology and Globalisation, 2, Nos. 3/4.

Zaglul, J and Calestous J. (2007). *Universities as agents of Prosperity*. Retrieved August 8, 2017

(http://www.bdafrica.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4047&Itemid=5848).